

Arts and Crafts pokret u Velikoj Britaniji

Tubanović, Anica

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:648076>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-04**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru
Odjel za povijest umjetnosti
Sveučilišni prijediplomski studij
Povijest umjetnosti

Anica Tubanović

Arts and Crafts pokret u Velikoj Britaniji

Završni rad

Zadar, 2024.

Sveučilište u Zadru
Odjel za povijest umjetnosti
Sveučilišni prijediplomski studij
Povijest umjetnosti

Arts and Crafts pokret u Velikoj Britaniji

Završni rad

Student/ica:

Anica Tubanović

Mentor/ica:

doc. dr. sc. Sofija Sorić

Zadar, 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Anica Tubanović**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Arts and Crafts pokret u Velikoj Britaniji** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 24. rujna 2024.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Pregled dosadašnjih istraživanja	2
3. Ciljevi rada	3
4. William Morris – ključna figura <i>Arts and Crafts</i> pokreta	3
5. Arhitektonske tendencije <i>Arts and Crafts</i> pokreta - primjeri arhitekture i urbanizma .	4
6. Uređenje interijera	6
6.1. Uređenje interijera na primjeru Crvene kuće u Bexleyheathu	7
6.2. Uređenje interijera na primjeru kuće Hill House	8
7. Obrtnička udruženja i širenje znanja u zajednici <i>Arts and Crafts</i> pokreta	9
7.1. Morris & Co. (Morris, Marshall, Faulkner & Co.)	9
7.2. Glasgowska škola umjetnosti	11
8. Zaključak	13
9. Literatura	14
9.1. Internet izvori	14
10. Likovni prilozi	15

SAŽETAK

Arts and Crafts pokret u Velikoj Britaniji

Razdoblje 19. stoljeća u Velikoj Britaniji vrijeme je velikih društvenih promjena koje je uzrokovala industrijska revolucija. Neki su je slavili kao uspjeh čovječanstva, dok je dio britanske populacije isticao probleme kao što su nezaposlenost i problematična radnička prava. Intelektualci kao što su J. Ruskin i A. Pugin naglašavali su vrijednosti nekadašnjeg srednjovjekovnog društva i pri tome kritizirali industrijsko društvo koje gubi humanost. Slična razmišljanja dijelili su i određeni umjetnici i obrtnici koji su kritizirali masovnu i nekvalitetnu produkciju umjetnina te su potaknuti time osnovali različita udruženja i organizacije kao što su *Morris & Co.*, *The Century Art Guild*, Glasgowska škola umjetnosti itd. Njegovali su manualni rad, senzibilitet prema lokalnoj kulturi i lokalnim materijalima. Ključna figura ovog pokreta koji je nazvan *Arts and Crafts*, bio je engleski slikar, književnik i dizajner William Morris. Njegov rad danas se najviše prepoznaje po tapetama i tekstilnim predmetima s motivima stilizirane vegetacije po uzoru na srednjovjekovnu umjetnost, što će utjecati na vizualne ekspresije novog pokreta koji će nastati krajem stoljeća, a to je *Art Nouveau*. Obrtnici i umjetnici koji su bili dio *Arts and Crafts* pokreta vodili su se zajedničkim idejama vezanim za umjetničku proizvodnju, no pokret nikada nije imao određene stilske smjernice niti strogo određenu dataciju. Najznačajniji aspekt pokreta bila su nova promišljanja o industrijskoj proizvodnji, urbanizmu i funkcionalnosti doma, koja se mogu odrediti kao počeci modernističkog pravca u povijesti umjetnosti.

Ključne riječi: *Arts and Crafts* pokret, Velika Britanija, industrijska revolucija, umjetnički obrt, William Morris, dizajn, 19. stoljeće

1. Uvod

Krajem 19. stoljeća u Velikoj Britaniji industrijska revolucija uzela je maha te počela donositi značajnije promjene u svakidašnji život. Borba za radnička prava i ugroženo opće zdravstveno stanje samo su neki od problema koji su isplivali na površinu tijekom ove značajne povijesne prekretnice, a isto tako poticale su se i rasprave o umjetničkoj proizvodnji u kontekstu industrijskog napretka. Umjetnički pokret koji se pojavio u ovim turbulentnim vremenima, nazvan *Arts and Crafts*, svoja uporišta je pronašao upravo u problematici koja se najviše ticala radničke klase. Osim snažnih zagovaranja za bolji položaj radnika, pobornici pokreta preispitivali su načine na koji nastaje određeni predmet, kritizirajući industrijsku proizvodnju koja je lišena kreativnosti i direktnog kontakta između obrtnika i predmeta kojeg izrađuje. Upravo su dvije utjecajne figure pokreta – William Morris i John Ruskin bili jedni od zagovaratelja takvih ideja, stoga ne čudi da su inspiraciju za proces proizvodnje predmeta i veze između njega i stvaratelja pronalazili u načinu rada srednjovjekovnih gilda. Pristup koji je dominirao u *Arts and Crafts* pokretu zalagao se za individualizam, manualni rad prilikom proizvodnje te prije svega, za kvalitetu i jedinstveni dizajn arhitekture i interijera.¹ Pokret je okupljao ljude različitih profesija – arhitekta, obrtnike, slikare, kipare i teoretičare koji su zajedno stvarali i radili na projektima kao članovi određenih organizacija, firmi ili društava. Utjecaj *Arts and Crafts* pokreta osjetio se nakon prve velike izložbe po kojoj je i dobio ime – *Arts and Crafts Exhibition Society*, koja se održala 1888. u Londonu. Cilj izložbe bio je promovirati različite i zaboravljene zanate poput izrade keramike, dizajna namještaja, rada u metalu i sl.² Arhitekti *Arts and Crafts* pokreta usmjerili su se na reinterpetaciju tradicionalne arhitekture te su surađivali u opremanju interijera s dizajnerima, odnosno zanatlijama koji su imali ključnu ulogu u oživljavanju tradicionalnih tehnika. Krajem 19. i početkom 20. stoljeća pokret se počeo širiti diljem zemlje i u veće centre proizvodnje kao što su London, Birmingham, Manchester, Edinburgh i Glasgow, a s vremenom i na druge kontinente. Datacijski nije moguće precizno odrediti kraj pokreta, no neki smatraju da je završio za vrijeme Prvog svjetskog rata.³ Osim što je pokret postao kontrakultura industrijaliziranoj umjetnosti, zbog nadahnuća srednjovjekovnom umjetnošću i korištenja vegetabilnih, stiliziranih motiva koje je popularizirao Morris, izvršio je jak utjecaj na još jedan veliki pokret koji će se širiti po Europi krajem 19. stoljeća, a to je *Art Nouveau*.⁴

¹ A. CALLEN, 1979., 2.

² <https://www.vam.ac.uk>

³ W. KAPLAN, 2004., 65.

⁴ S. F. EISENMAN i dr., 2011., 334.

Ovaj rad bavit će se idejama *Arts and Crafts* pokreta i načinom na koji su one utjecale na umjetničku proizvodnju diljem Velike Britanije.

2. Pregled dosadašnjih istraživanja

N. Pevsner još 1936. u djelu *Pioniri modernog oblikovanja* piše o *Arts and Crafts* pokretu, određujući ga kao prekretnicu u modernizam i nazivajući Morrisa “prorokom 20. stoljeća i ocem modernog stila”.⁵ Unatoč tome, pokret je izazvao veći interes tek 1970-ih, kada povjesničari umjetnosti bilježe sve više ostavštine pokreta i građe o profesionalcima i amaterima koji su stvarali unutar njega.⁶

Literatura koja se bavi temom *Arts and Crafts* pokreta zaista je mnogobrojna jer je riječ o jednoj neiscrpoj i širokoj temi, stoga postoji mnogo literature koja sveobuhvatno pristupa predstavljanju *Arts and Crafts* pokreta. Od takvih treba istaknuti knjigu *The Arts and Crafts Movement* autorica E. Cumming i W. Kaplan koje su napisale knjigu 1991. godine. U ovom djelu autorice obrađuju različite teme, kao što je povijesni i društveni kontekst u kojem *Arts and Crafts* pokret nastaje, zatim opisuju načine funkcioniranja različitih udruženja i načine proizvodnje predmeta. Početkom 21. stoljeća sličan princip istraživanja i opisivanja *Arts and Crafts* pokreta primijenile su autorice P. Todd (*Arts and Crafts Companion*, 2004.), K. Livingstone (*Essential Arts and Crafts*, 2005.), te P. R. Blakesley (*The Arts and Crafts Movement*, 2006.). Todd i Livingstone na sličan su način pristupile općenitom prikazu pokreta obrađujući teme poput Morrisovog utjecaja na pokret, njegovo širenje van granica Velike Britanije i sl., dok Todd kroz poglavlja iscrpno predstavlja umjetnine različitih vrsta. Neki istraživači su se također opredijelili za istraživanje određenog aspekta pokreta pa tako P. Davey 1980. piše monografiju *Architecture of the Arts and Crafts Movement* koja se među prvima detaljno bavi principima arhitekture *Arts and Crafts* pokreta. Autor opisuje kako se arhitektura stvorena unutar pokreta razlikovala od prošlih tendencija oživljavanja povijesnih stilova te što je od njih preuzela u svom izričaju.⁷ Nadalje, opisuje i *Arts and Crafts* interijere koji su oduvijek bili snažno povezani s eksterijerom arhitekture pa tako i oni postaju vrlo bitna tema pri istraživanju *Arts and Crafts* pokreta. Navedenu tematiku istražuje i autorica E. Wilhide još krajem 20. stoljeća pa tako piše dvije bitne knjige na tu temu pri čemu predstavlja i velikane engleskog i škotskog pokreta – *William Morris: Decor and Design* (1991.) i *The Mackintosh Style: Decor and Design* (1995.). Govoreći o određenim perspektivama istraživanja, valja spomenuti autoricu A. Callen koja 1979. piše iscrpno djelo *Women Artist of the Arts & Crafts*

⁵ N. PEVSNER, 1949., 8.

⁶ E. CUMMING, W. KAPLAN, 1991., 7.

⁷ P. DAVEY, 1980., 6.

Movement 1870 – 1914, kako bi prikazala žensku ulogu i doprinos pokretu, za koje je smatrala da nisu dovoljno istaknuti u dotadašnjim istraživanjima.

3. Ciljevi rada

Cilj ovog rada je predstaviti *Arts and Crafts* pokret u Velikoj Britaniji i opisati društvene prilike u kojima je nastao. Nadalje, predstaviti će se ideologija i odrednice pokreta, te objasniti kako su one utjecale na izvedbu u području arhitekture, slikarstva i primijenjene umjetnosti. Također, jedan od ciljeva je i predstaviti glavne aktore *Arts and Crafts* pokreta, istaknuti određene pojedince i utjecaje različitih obrtničkih udruženja, koja su stvarala baštinu ovog pokreta.

4. William Morris – ključna figura *Arts and Crafts* pokreta

William Morris, slavni dizajner, slikar, književnik i pokretač *Arts and Crafts* pokreta, još je od svoje tinejdžerske dobi zastupao stajališta protiv industrijske proizvodnje kada je 1851. u Londonu odbio posjetiti tzv. “Veliku izložbu” koja je slavila industrijska postignuća na području umjetnosti i dizajna.⁸ Bio je protivnik masovne produkcije koju je donijela industrijalizacija viktorijanske ere te je smatrao da se takvim načinom proizvodnje gubi ne samo kvaliteta proizvoda, već i kreativnost i umijeće određenih zanata.⁹ Njegove ideje dobit će novu dimenziju i poticaj za dublju društvenu kritiku prilikom školovanja na Oxfordu, gdje će upoznati slikara Edvarda Burne-Jonesa. Njih dvojica našli su se u društvu koje je romantiziralo srednjovjekovni život i slijedilo mišljenja tadašnjeg reformista Johna Ruskina što će utjecati na daljnji Morrisov rad.¹⁰ Njegovo obrazovanje bilo je šaroliko, započelo je u Oxfordu 1853. za svećenika, no odustaje od te zamisli te se od 1856. do 1857. školuje kao arhitekt i slikar u neogotičkoj maniri kod George E. Streeta. Za vrijeme školovanja kod Streeta, upoznao je arhitekta Phillipa Webba, koji će za Morrisa projektirati njegov dom, tzv. Crvenu kuću (*Red House*) u Bexleyheathu.¹¹ Crvena kuća važna je ne samo kao ostavština britanskog *Arts and Crafts* pokreta, već i kao zajednički projekt koji će biti inspiracija budućim generacijama. Osim što je služila kao dom za Morrisa i njegovu ženu Jane Burden, zamišljena je i kao prostor kojeg će dijeliti više obitelji koje će se zajedno baviti umjetničkim obrtom i djelovati nalik srednjovjekovnim gildama.¹² Morrisova obitelj uselila je u Crvenu kuću 1860. te se on,

⁸ <https://www.vam.ac.uk/>

⁹ P.TODD, 2005., 8.

¹⁰ <https://www.vam.ac.uk/>

¹¹ P.TODD, 2005., 8.

¹² <https://www.vam.ac.uk/>

nezadovoljan ponudom opreme za interijer kuće, odlučuje uz pomoć svojih prijatelja umjetnika i zanatlija stvoriti sve što mu je potrebno za uređenje. Taj pothvat uređenja interijera rezultirao je 1861. otvaranjem vlastitog obrta *Morris, Marshall, Faulkner & Co.* (kasnije *Morris & Co.*).¹³ Područje u kojem se Morris najviše proslavio bila je izrada tekstilnih predmeta i zidnih tapeta. Njegova dekoracija uglavnom se temeljila na suptilnim, stiliziranim i vegetabilnim motivima. Morrisovi dizajni postali su sve popularniji 70-ih i 80-tih godina 19. stoljeća pa su čak bili preporučeni u raznim priručnicima za ukrašavanje doma, a bili su i dio interijera u domovima srednje i aristokratske klase. U to vrijeme Morris mijenja svoj stil, odnosno njegov dizajn postaje više trodimenzionalan, a prirodni motivi kao što je uvijeno lišće, stapaju se s pozadinom slike.¹⁴ Spomenuta Morrisova motivika preuzeta iz srednjovjekovne umjetnosti bit će poticajna za umjetnost stila *Art Nouveau* koji će se pojaviti na prekretnici stoljeća. Morris se također bavio i knjižnim izdavaštvom nakon što je osnovao *Kelmscott Press* 1891.¹⁵ Osim ovih postignuća, Morrisova karijera obilježena je i dekoriranjem interijera od kojih se svakako ističe uređenje Zelene blagovaone u današnjem muzeju Viktorije i Alberta, a nakon tog pothvata, postao je i savjetnikom tog muzeja.¹⁶ Morris se danas smatra ključnom figurom *Arts and Crafts* pokreta, a njegovo zagovaranje funkcionalizma stambenih prostora, umjetnosti lišene industrijske proizvodnje i oživljavanja tradicionalnih tehnika odjeknut će i van granica Velike Britanije.

5. Arhitektonske tendencije *Arts and Crafts* pokreta - primjeri arhitekture i urbanizma

Ranije spomenuta Crvena kuća (1859.) u Bexleyheathu reprezentativan je primjer arhitekture kakva se baštinila u *Arts and Crafts* pokretu, a bila je uzor sljedećim generacijama arhitekata. Njezin projektant je Phillip Webb koji se u planu građevine odriče simetrične koncepcije prostora kako bi zadovoljio potrebe svakodnevnog života. Kuća je nepravilnog tlocrta, a prostorije se nižu oko središnjeg hodnika L – oblika.¹⁷ Sadrži i dvorište kojeg okružuju unutarnje prostorije čime se dobio dojam intime, a u isto vrijeme služi i kao prostor za druženje. Arhitektima *Arts and Crafts* pokreta osobito je važno održavanje tradicije i lokalnog idioma, a u Crvenoj kući je to podržno uporabom cigle te inkorporiranjem koničnog krova na bunaru, koji je karakterističan za područje Kenta.¹⁸ Građevina uz to ima uzore i u

¹³ T. BARRINGER, M. ELLIS, V. OSBORNE, 2018., 49.

¹⁴ <https://www.vam.ac.uk/>

¹⁵ T. BARRINGER, M. ELLIS, V. OSBORNE, 2018., 50.

¹⁶ <https://www.vam.ac.uk/>

¹⁷P. TODD, 2005., 22.

¹⁸E. CUMMING, W. KAPLAN, 1991.,

gotičkoj arhitekturi na što ukazuju dimnjaci koji dominiraju vanjštinom te šiljati luk na otvorima.¹⁹ Crvena kuća smatra se prvom građevinom *Arts and Crafts* pokreta, a u svojoj postojanosti utjelovljuje niz načela pokreta; poštivanje tradicije i njezina reinterpretacija, korištenje lokalnog materijala i stapanje arhitekture s krajolikom.²⁰ Navedena načela postavio je arhitekt i teoretičar Augustus Pugin, koji je, kao i ostali pripadnici pokreta, srednjovjekovnu arhitekturu smatrao idealom kvalitetnog projekta namijenjenom svakodnevnom životu.²¹ Njegov interes za srednji vijek može se uočiti na kući u Ramsgateu u Kentu (1845. – 1852.) koja je građena od lokalnog kamena. Na vanjštini dominira toranj koji je postavljen uz glavne prostorije kuće, kao što je prostorija za crtanje, te studio na gornjem katu, što je svakako jedan od utjecaja gotičke arhitekture. Pugin je uz kuću dao i izgraditi privatnu crkvu posvećenu sv. Augustinu. Riječ je o jednostavnoj građevini izgrađenoj od lokalnog kamena grublje površine.²² Fasadu je rastvorio velikim gotičkim prozorima s četverolisnim motivima. Još jedan od primjera raznolike arhitekture unutar ovog pokreta je *Hill House* škotskog arhitekta Charlesa Rennie Mackintosha. On se također u svom izričaju vodi za tradicionalnim elementima pa tako na ovom projektu iz 1902. koristi pokrov od škrljevca, cilindrični toranj te otvore koji se mogu otvoriti podizanjem.²³ Tlocrt kuće izveden je u L – obliku.²⁴ Fasada je izvedena bijelom mješavinom cementa, a otvori su postavljeni bez pravilnog rasporeda, što potječe od građevina škotskih plemićkih imanja i seoskih kuća.²⁵ Mackintosh u svojoj arhitekturi također zagovara Morrisov funkcionalizam pa je tako mijenjao projekt za *Hill House* kada je saznao da će njegovi naručitelji dobiti dijete i da je potrebno dodati dječju sobu. Sobu je nadogradio, postavljajući je promišljeno na suprotni kraj kuće, gdje se nalazi radna soba u kojoj su se onda u miru mogli odvijati poslovni sastanci.²⁶ Nove ideje bile su prisutne i na području urbanizma, a tu se najviše ističe ona o tzv. vrtnom gradu (*garden city*) koja počiva na ideji integracije prirode i društva. Jedan od prvih arhitekata koji se odvažio na izvođenje takvog projekta bio je Richard Norman Shaw. Godine 1887. Shaw radi plan za predgrađe Bedford parka u Londonu s nizom ulica s ciglenim kućama i drvoredima te zgradama namijenjenim za određene javne funkcije koje su se bogatijom dekoracijom isticala u odnosu na stambene.²⁷ Sličan projekt planirao je i Ebenezer Howard, zamišljajući centralni grad s javnim zgradama u središtu, širokim avenijama i parkovima te uz prisutnost raznolikih stilova u gradnji. Dalje od centra grada trebali su se

¹⁹E. CUMMING, W. KAPLAN, 1991., 31.

²⁰P. TODD, 2005., 23.

²¹<https://www.vam.ac.uk/>

²²P. DAVEY, 1980., 12.

²³P. DAVEY, 1980., 106.

²⁴A. ELLIS, 1999., 8.

²⁵G. H. MARCUS, 2014., 40.

²⁶E. WILHIDE, 1995., 92.

²⁷S. F. EISENMAN i dr., 2011., 334.

nalaziti sportski objekti, tvornice i poljoprivredne zone, no, nažalost, ovaj projekt, zamišljen za stanovnike Letchwortha, u konačnici nikada nije ostvaren. Ideje vrtnih gradova utjecale su na daljnja promišljanja o urbanizmu budući da je planiranje uključivalo obazrivost ne samo prema potrebama građana, već i prema odlikama određene regije te kontroliranom razvoju grada.²⁸

6. Uređenje interijera

Uređenje interijera bila je vrlo bitna stavka unutar *Arts and Crafts* pokreta, ponajviše radi toga jer se na arhitektonski oblik građevine i uređenje unutrašnjosti gleda kao na jednu cjelinu. Arhitekti i dizajneri zajedno su surađivali u takvim pothvatima te je već unaprijed bilo odlučeno kako će interijer izgledati kako bi vizualno bio povezan s vanjštinom građevine.²⁹ Kao što je već spomenuto, pokret sam po sebi nije donio određene smjernice za stil, već je bio raznovrstan i ovisio je o lokalnim tradicijama i kulturnim utjecajima, što se naravno onda odražavalo i na uređenje interijera.³⁰ Slijedom toga, raskošnije palače u većim gradovima poput Londona preferirale su sofisticirano uređenje, kombinaciju novog i starog namještaja, dok su jednostavniji domovi u ruralnim krajevima nerijetko sadržavali tradicionalne elemente poput kamina, ugrađenog namještaja i dekoraciju izvedenu u tradicionalnoj tehnici gipsa.³¹ Zajednička odlika pri uređenju urbanih i ruralnih kuća je korištenje različitih ručno izrađenih predmeta. Izgradnja željeznice 1860-ih godina u Britaniji omogućila je imućnijim građanima posjedovanje seoske kuće za odmor pa se tako i nešto bogatija inačica *Arts and Crafts* uređenja mogla pronaći i u ruralnim sredinama.³² Neovisno o bogatstvu dekoracije interijera, važnije je bilo urediti funkcionalan i ugodan prostor za svakidašnji život. Kako se bližio kraj stoljeća, većinu *Arts and Crafts* domova odlikovala je jednostavnija dekoracija i što veće osvjjetljenje prostora, jer je tadašnji društveni interes primarno bio vezan uz opće zdravlje i čistoću.³³

Kao značajni primjeri uređenja interijera detaljnije će biti predstavljene dvije već spomenute građevine, a to su *Red House* u Bexleyheathu i *Hill House* u Helensburghu.

²⁸ S. F. EISENMAN i dr., 2011., 339.

²⁹ R. P. BLAKESLEY, 2006., 33.

³⁰ K. LIVINGSTONE, 2005., 40.

³¹ K. LIVINGSTONE, 2005., 42.

³² R. P. BLAKESLEY, 2006., 33.

³³ K. LIVINGSTONE, 2005., 42.

6.1. Uređenje interijera na primjeru Crvene kuće u Bexleyheathu

Nakon što je Webb dovršio Crvenu kuću, Morris je odlučio uz pomoć svojih prijatelja urediti interijer budući da nije bio zadovoljan ponudom umjetnina na tržištu.³⁴ Kuća je sadržavala prostorije za obitelj i za poslugu, a iz prostorije u prostoriju se prolazilo kroz velike otvore.³⁵ Unutrašnjost je imala dosta prirodnog osvjetljenja, a zidovi su bili obojeni u bijelo.³⁶ Najimpozantnija prostorija u Crvenoj kući svakako je tzv. Crtaća soba na prvom katu. Sadrži velike otvore s pogledom na dvorište i krajolike Kenta te visoki strop s gredama koji odaje dojam lakoće. Morris je zahtijevao što jednostavnije uređenje pa tako daje izraditi kamin od crvene cigle koji korespondira s vanjštinom građevine.³⁷ Većinu namještaja za Crvenu kuću izradio je Morrisov prijatelj Ph. Webb, sklon monumentalnim i jednostavnijim formama. Morris je u Crtaću sobu postavio veliki bijeli ormar na kojeg je onda Webb nadodao balustradu i malenu galeriju, a u isto vrijeme služio je kao mjesto za sjedenje i spremnik.³⁸ Od istaknute dekoracije Crtaće sobe valja još spomenuti vezene zavjese koje je trebao izraditi sam Morris. Inspirirao se srednjovjekovnom poemom Geoffreya Chaucera "Legenda o dobrim ženama" te je prikazao monumentalne ženske figure s crnim obrubom koji podsjeća na one na vitrajima. Morris je zamislio seriju od dvanaest radova, no izveo je samo tri zavjese za koje se pretpostavlja da prikazuju Helenu Trojansku, Hipolitu i Lukreciju.³⁹ Druge prostorije također su imale slične dekoracije pa je tako u blagovaoni također bilo izvezenih visećih ukrasa na zidovima, a u Crtaćoj sobi i u studiju prvog kata bile su freske koje su izradili Morris i njegova supruga Jane.⁴⁰ Izradu vitraja i ostalog namještaja Morris je povjerio svojim prijateljima, Ph. Webbu i Edward Burne-Jonesu.⁴¹ Burne-Jones i Rossetti su također bili zaslužni i za oslikavanje namještaja s prikazima romansi i saga.⁴² Vitraj s motivom plošnih ptica i floralnih motiva izradio je također Morris.⁴³ Interijer Crvene kuće primjer je prakse na koji način su se uređivali *Arts and Crafts* domovi, stvarajući dojam povezanosti svih prostorija u kući, što ih je najviše razlikovalo od trendova uređenja viktorijanskih kuća čije su se prostorije razlikovale i tematski različito ukrašavale.⁴⁴

³⁴ R. P. BLAKESLEY, 2006., 34.

³⁵ P. TODD, 2005., 26.

³⁶ P. TODD, 2005., 27.

³⁷ P. TODD, 2005., 92.

³⁸ E. WILHIDE, 1991., 45.

³⁹ P. TODD, 2005., 92.

⁴⁰ E. WILHIDE, 1991., 45.

⁴¹ R. P. BLAKESLEY, 2006., 35.

⁴² E. WILHIDE, 1991., 45.

⁴³ G. H. MARCUS, 2014., 15.

⁴⁴ E. WILHIDE, 1991., 45.

6.2. Uređenje interijera na primjeru kuće *Hill House*

C. R. Mackintosh slovi kao jedan od najvažnijih arhitekata, slikara i dizajnera interijera škotske inačice *Arts and Crafts* pokreta, odnosno tzv. Glasgowske umjetničke škole. Njegov umjetnički rad moguće je povezati s engleskim teoretičarima kao što su Morris i Pugin jer mu je također bilo bitno u prostor unijeti jednostavnost, unificiranost i funkcionalizam. Glasgowsku školu osobito odlikuje, kao i samog Mackintosha, sklonost ka stilizaciji i floralnoj motivici te stil koji se temelji na različitim kulturnim utjecajima.⁴⁵

Mackintoshev projekt *Hill House*, kuća je koju gradi i uređuje za obitelj Blackie 1902. u Helensburghu.⁴⁶ Ulazni dio kuće koji vodi u prostoriju za primanje gostiju Mackintosh je ukrasio drvenim panelima s dekorativnim frizom geometrijskih i floralnih motiva.⁴⁷ Paneli su prostoriji dali mračan dojam, ali i vertikalan naglasak koji se nastavlja na ogradi stepeništa. Unutrašnjost ove prostorije, a i ostale, obasjava prirodno svjetlo putem otvora čime se stvara kontrast između tamnih tonova namještaja i bjeline zidova i poda. Jedna od najuređenijih prostorija je Crtaća soba koja kao i u Crvenoj kući sadrži veliki otvor sa sjedalom i pogledom na vrt. U sobi se također nalazi i udubljenje namijenjeno za smještaj klavira ili za izvođenje obiteljskih teatralnih nastupa.⁴⁸ Projektirajući kuću, Mackintosh je uzeo u obzir i podneblje pa je tako južna strana prostorije bila u upotrebi više za ljetnih dana, a suprotni kraj s kaminom u zimske dane.⁴⁹ Poviše kamina Margaret Macdonalds, pripadnica glasgowske škole i Mackintosheva supruga, izradila je panel s prikazom uspavane princeze. Tematika panela odgovara vlasnicima kuće budući da su se Blackiejevi bavili izdavanjem dječjih knjiga.⁵⁰ Zidovi prostorije obojeni su u bijelo te su ukrašeni pomoću šablona u svjetlo roza, zelenoj i sivoj boji. U izvornom uređenju soba je sadržavala i viseće rasvjetne ukrase koje su vlasnici odlučili skinuti nakon nekog vremena pa je Mackintosh tada obojao strop sobe u tamno crvenu boju. Ti rasvjetni ukrasi ponavljali su florealnu i rešetkastu dekoraciju u bojenom staklu, kakva se nalazila i na zidovima. Knjižnica i blagovaona, kao i ostatak kuće, opremljen je tamnim namještajem od hrasta i bora, a od njih se najviše ističu Mackintosheve prepoznatljive stolice izduljenih naslona.⁵¹

⁴⁵ E. WILHIDE, 1995., 7.

⁴⁶ E. WILHIDE, 1995., 25.

⁴⁷ E. WILHIDE, 1995., 92.

⁴⁸ <https://www.historicenvironment.scot/archives-and-research/online-exhibitions/great-scottish-interiors/the-hill-house-helensburgh/>

⁴⁹ E. WILHIDE, 1995., 93.

⁵⁰ <https://www.historicenvironment.scot/archives-and-research/online-exhibitions/great-scottish-interiors/the-hill-house-helensburgh/>

⁵¹ E. WILHIDE, 1995., 93.

7. Obrtnička udruženja i širenje znanja u zajednici *Arts and Crafts* pokreta

Većina pripadnika *Arts and Crafts* pokreta bili su socijalisti što objašnjava njihovu borbu za demokratizaciju i stvaranje umjetnosti koja bi bila dostupna svima. Upravo radi snažnog osjećaja zajedništva, ideja pokreta da obrtnici i ljudi različitih profesija surađuju, jače je zaživjela 1880-ih i 1890-ih godina. U to vrijeme osnivaju se različite obrtničke firme, udruženja i društva, ne samo u gradovima, već i u ruralnim krajevima, a djeluju uz formalne manifeste ili bez njih, neformalno.⁵² Čest je bio slučaj da se unutar takvih krugova međusobno dijele znanja o vještinama, pišu eseji o određenim temama, održavaju edukativne radionice i sl.⁵³ Udruženja su okupljala arhitekate, slikare, kipare, obrtnike i dizajnere tako da su se u proizvodnji mogli fokusirati na izradu određenih predmeta u različitim materijalima. Nerijetko su se među pripadnicima udruženja nalazile i žene, koje su bile ravnopravne članice te ih se poticalo na rad, za razliku od viktorijanske retorike koja je nalagala da je ženama namijenjena briga o kućanstvu i odgoj djece, dok je javna sfera rezervirana za muškarce.⁵⁴ Neke od najranijih *Arts and Crafts* organizacija bile su *Art Workers' Guild*, *Home Arts and Industries Associations* i *Century Guild* koje su prodavale svoje proizvode, no razlikovale su se od ostalih udruženja po tome što im je cilj bio širiti znanje o umijećima među zajednicom.⁵⁵ Značajna organizacija, osnovana također 1880-ih kao i dvije prethodne, bila je *Arts and Crafts Exhibition Society*. Glavna uloga udruženja je bila organizacija izložbi koje su okupljale obrtnike profesionalce i amatere koji su izlagali svoje radove (koje Akademija uglavnom nije htjela izlagati budući da se radilo o primijenjenoj umjetnosti).⁵⁶ Vrhunac pokreta dogodio se na prijelazu stoljeća, stoga ne čudi činjenica da je do 1900. bilo samo nekoliko umjetničkih škola u Engleskoj koje nisu bile povezane s *Arts and Crafts* pokretom.⁵⁷ U sljedećim paragrafima slijedi detaljniji opis dvaju važnih umjetničkih udruženja *Arts and Crafts* pokreta, a riječ je o *Morris & Co.* i Glasgowskoj školi umjetnosti.

7.1. *Morris & Co. (Morris, Marshall, Faulkner & Co.)*

Nezadovoljan ponudom opreme za Crvenu kuću, Morris odlučuje urediti interijer uz pomoć svojih prijatelja što će rezultirati osnivanjem tvrtke *Morris, Marshall, Faulkner & Co* 1861. godine. Osim onih navedenih u nazivu tvrtke, u njoj su djelovali i preraphaelitski slikari

⁵² R. P. BLAKESLEY, 2006., 53.

⁵³ P. R. BLAKESLEY, 2006., 31.

⁵⁴ R. P. BLAKESLEY, 2006., 54.

⁵⁵ W. KAPLAN, 2004., 38.

⁵⁶ T. BARRINGER, M. ELLIS, V. OSBORNE, 2018., 66.

⁵⁷ W. KAPLAN, 2004., 42.

Rossetti, Burne-Jones, Ford Madox Brown i arhitekt Ph. Webb.⁵⁸ Četiri godine kasnije tvrtku će u vlasništvo preuzeti samo Morris, no njegov krug prijatelja će i dalje ostati djelatan unutar nje.⁵⁹ Naglasak tvrtke bio je na manualnoj proizvodnji i specijalizaciji u izradi murala, vitraja, namještaja, rezbarija i metalnih predmeta. Bili su poznati po izvanrednim vitrajima pri čijoj su izradi njegovali srednjovjekovnu tradiciju, s prikazima u jasnim i jarkim bojama i primjenom jake crne obrisne crte. Jedan od takvih primjera je vitraj na otvoru crkve Sv. Petra i sv. Pavla u Cattistocku. Na njemu je prikazan monumentalni lik anđela koji drži instrument i odjeven je u crvenu draperiju s naglašenim linearnim naborima. Inače, Morris je bio zadužen za boje i izradu vitraja, dok su Rossetti, Burne-Jones i Webb radili nacрте za antropomorfne i vegetabilne motive.⁶⁰ Tvrtka je naravno njegovala Morrisov interes za prirodne motive pa se tako vegetabilna i stilizirana dekoracija mogla pronaći na pločicama koje su dizajnirale sestre Kate i Lucy Faulkner te na mnogobrojnim zidnim tapetama ili na tekstilnim predmetima.⁶¹ Na području tekstilnog dizajna isticale su se Jane Morris, njezina sestra Bessie i Georgiana Burne-Jones.⁶² Za izradu namještaja su uglavnom bili zaslužni Webb, Rossetti i F. M. Brown. Webb je bio poznat po jednostavnom namještaju u pravokutnim formama, dok je Rossetti inspiraciju za svoje radove pronalazio u engleskom tradicionalnom dizajnu 18. stoljeća.⁶³ Jedan od najpoznatijih proizvoda *Morris & Co.* tvrtke bila je tzv. *Sussex* stolica, nazvana tako jer je uzor za dizajn bila jedna stolica iz Sussexa iz 18. st.⁶⁴ Rađene su od ebonizirane bukve, a sjedalo od rogoza. Vrlo sličnu stolicu od istih materijala izradio je i Rossetti, također u 1860-ima, a od prethodne se razlikuje samo u izvedbi naslona.⁶⁵ Jedan primjer namještaja koji je nešto bogatije dekoriran i primjer je rada više pojedinaca je tzv. Kabinet kralja Renea, odnosno riječ je o radnom stolu izrađenom od hrasta. Dizajn je osmislio vlasnik, arhitekt i slikar John Pollard Seddon, a Morris, Burne-Jones, F. M. Brown i još neki su oslikali kabinet. Na njemu su prikazane scene iz života srednjovjekovnog kralja Renea iz Anjoua, prema romanu Sir Walter Scotta iz 1829. Oslíkani paneli prikazuju različite vrste umijeća pa je tako Rossetti oslikao scenu s prikazom glazbe i vrtlarjenja, dok je Burne-Jones bio zadužen za prikaze slikanja i kiparstva, itd.⁶⁶ Kada se govori o značaju djelovanja tvrtke *Morris & Co.* neizostavno je istaknuti uređenje sobe, odnosno tzv. "Zelene blagovaone", u tadašnjem South Kensington muzeju (današnji Victorija & Albert muzej) 1866. godine. Morris je predložio preuređenje u

⁵⁸ E. WILHIDE, 1991., 18.

⁵⁹ E. CUMMING, W. KAPLAN, 2004., 17.

⁶⁰ E. WILHIDE, 1991., 19.

⁶¹ E. WILHIDE, 1991., 20.

⁶² E. WILHIDE, 1991., 21.

⁶³ P. TODD, 2004., 148.

⁶⁴ <https://collections.vam.ac.uk/item/O7883/sussex-chair-armchair-webb-philip-speakman/>

⁶⁵ P. TODD, 2004., 148.

⁶⁶ <https://www.vam.ac.uk/>

duhu srednjeg vijeka, što je i prihvaćeno, a na tom pothvatu radilo je nekoliko pojedinaca. Webb je bio zadužen za oslik stropa, friza i zida s vegetabilnim i životinjskim motivima, a Burne-Jones i Charles Fairfax Murray su oslikali zlatne panele s vegetabilnim i figuralnim motivima koji predstavljaju mjesece u godini.⁶⁷ Za vitraje su zaslužni Webb i Burne-Jones koji je izveo figure. Glavna inspiracija za uređenje sobe bila je srednjovjekovna umjetnost, što se ogleda u radovima Burne-Jonesa i Murrayja, ali ima i prizvuke Morrisova stila, upravo zbog zida s vegetabilnim motivima, koje će Morris kasnije sve više razvijati u dizajniranju tapeta.⁶⁸

7.2. Glasgowska škola umjetnosti

Glasgowska škola umjetnosti slovila je kao jedna od inovativnijih, a od njenih pripadnika isticala se tzv. "Glasgowska četvorka" koju su činili C. R. Mackintosh, Herbert MacNair te sestre Margaret i Frances Macdonald. Bili su poznati po eksperimentiranju radeći u različitim medijima, u metalu, u vezu i sl. Karakterizirao ih je florealni, geometrijski stil, jaki vertikalni naglasci i uporaba fluidnih linija.⁶⁹ Mackintosh je bio poznat po dizajnu jednostavnog namještaja i sklonosti ka rešetkastom motivu i vertikalnom naglasku. Za primjer takvog namještaja mogu poslužiti dva primjera stolica koje je Mackintosh dizajnirao, a nalaze se u muzeju Viktorije i Alberta u Londonu. Jednu od stolica je izradio 1897., a odlikuje je zanimljiva kombinacija ravnih i zaobljenih elemenata. Nadalje, sličan dizajn uočavamo i na Mackintoshevom držaču za ručnike iz 1917. kojeg je izradio od mahagonija.⁷⁰ Godine 1896. Glasgowska četvorka je pozvana da izlaže na *Arts and Crafts Exhibition Society* u Londonu te su morali poslati, kako su organizatori to naveli, "moderne" radove, no na izložbi njihov se stil doživljavao "mističnim i melankoličnim".⁷¹ To se posebno odnosilo na radove Frances Macdonald, koja se osim ilustriranja i slikanja, bavila i vezom i radom u metalu.⁷² Njezin raznoliki opus obilježen je ilustracijama u vodenim bojama koje su nerijetko prikazivale stilizirane i linearno oblikovane ženske likove. Jedan od takvih primjera je "Uspavana princeza", slika koja je postavljena u metalni okvir florealne dekoracije s natpisom.⁷³ Govoreći o tehnici veza valja istaknuti djelovanje Jessie Newbery, koja je od 1894. predavala vez na Glasgowskoj školi umjetnosti.⁷⁴ Njezine učenice bile su spomenute sestre Macdonald i Ann Macbeth, čije su radove odlikovala velika polja u sivoj, roza i srebrnoj boji te uporaba florealnih

⁶⁷ E. WILHIDE, 1991., 22.

⁶⁸ <https://www.vam.ac.uk/>

⁶⁹ E. WILHIDE, 1995., 19.

⁷⁰ <https://www.vam.ac.uk/>

⁷¹ E. WILHIDE, 1995., 21.

⁷² J. BURKEHAUSER, 1990., 123.

⁷³ E. WILHIDE, 1995., 51.

⁷⁴ W. KAPLAN, 2004., 47.

motiva.⁷⁵ Osim toga, od Newbery su usvojile i tehniku apliciranja, odnosno dodavanja različitih vrsta tkanina na jednu pozadinsku tkaninu.⁷⁶ Takvu tehniku primijenila je na zastavi koju je izradila zajedno s A. Macbeth kombinirajući materijale kao što je saten, lan i svila. S jedne strane prikazan je stilizirani grb Glasgowa, a s druge strane je još jedan grb te prikaz ženske figure, lavova i školjaka s latinskim natpisom.⁷⁷ Ovaj primjer predstavlja stil koji je Newbery zadala glasgowskoj školi: prisutnost florealnih oblika, zaobljene linije i linearizam, koji potječe od njezinog proučavanja mozaika i vitraja.⁷⁸ Česti glasgowski motiv također je i ruža koja se upravo pripisuje Newbery. Javlja se na njenim ranim radovima, a vjeruje se da su je onda kasnije pripadnici njenoga kruga prihvatili, kao što je učinila i M. Macdonald pri izradi zaslona za lampu iz 1903. Riječ je o predmetu koji je krasio spomenutu *Hill House*, a na sebi ima prikaz stiliziranih svjetlo rozih ruža i listova u kombinaciji s naglašenim crnim linijama. Svileni zaslon je izveden u tehnici veza i ukrašen je perlama na nekim dijelovima.⁷⁹ Još jedna istaknuta pripadnica Glasgowske škole bila je Phoebe Traquair, svestrana umjetnica koja se istaknula sa svojom serijom “Razvitak duše” koja je nastajala od 1895. do 1903. Tim radom prikazala je četiri figure koje predstavljaju razvoj ljudske duše, na četiri zasebna panela u visini od gotovo dva metra.⁸⁰ Alegorijski lik nalazi se na drugačijim pozadinama krećući se od suđenja pa sve do iskupljenja. Osim toga, Traquair je bila poznata po oslikavanju iluminiranih rukopisa te po izradi predmeta u metalu uz kombinaciju emajla i to u vrlo snažnim bojama. Česta inspiracija za takve radove bila je srednjovjekovna i renesansa umjetnost.⁸¹ Navodeći umjetnike Glasgowske škole možemo uočiti određenu sličnost i dodire s *Art Nouveau* pokretom koji se u isto vrijeme počeo širiti Europom, no glasgowski stil pronašao je uzore u oživljavanju keltske kulture i u fascinaciji japanskom umjetnošću.⁸² Na temelju toga, može se zaključiti da određeni aspekti glasgowskog stila kao što su linearizam, kombinacija ljudske figure i vegetabilnih motiva te elongacija oblika nastaju kao mješavina različitih uzora.⁸³

⁷⁵ P. TODD, 2004., 194.

⁷⁶ L. ARTHUR, 2005., 4.

⁷⁷ <https://www.vam.ac.uk/>

⁷⁸ L. ARTHUR, 2005., 5.

⁷⁹ <https://www.vam.ac.uk/>

⁸⁰ <https://www.nationalgalleries.org/>

⁸¹ <https://www.vam.ac.uk/>

⁸² J. BURKEHAUSER, 1990., 96.

⁸³ J. BURKEHAUSER, 1990., 97.

8. Zaključak

Arts and Crafts pokret u Velikoj Britaniji nastaje u drugoj polovini 19. stoljeća kao reakcija na lošu kvalitetu dizajna predmeta koju je uzrokovala industrijska proizvodnja. Pri tome su tradicionalni zanati počeli gubiti na vrijednosti, a umjetnička je djelatnost "pala" u ruke tvorničke proizvodnje. William Morris, britanski dizajner, slikar i književnik protivio se takvom pristupu, zalažući se za manualni rad pri čemu se obrtnik i umjetnik ne odvajaju od vlastitog rada u procesu proizvodnje i pri čemu se dobiva puni potencijal u izražavanju vlastite kreativnosti. Morrisa je poznat danas kao glavnim pokretač pokreta, a oko sebe je okupio velik broj ljudi koji su zastupali njegova mišljenja. *Morris & Co.* kao jedna od najranijih tvrtki koja djeluje od 1861. zalagala se dosljedno za takvu ideologiju, koju su vremenom prihvaćala i druga obrtnička udruženja. Pokret se iz Engleske proširio i na druge regije Velike Britanije, a koliko je snažna bila ideja zajedništva u umjetničkoj produkciji dokazuje i Glasgowska škola umjetnosti koja počinje djelovati na prijelazu stoljeća, odnosno četiri desetljeća nakon osnutka *Morris & Co.* *Arts and Crafts* pokret nije stilski bio ujednačen. Engleski predstavnici glavnu su inspiraciju pronalazili u srednjovjekovnoj umjetnosti (posebice gotičkoj) i motivima iz prirode koje je popularizirao Morris sa svojim stiliziranim i jednostavnim dizajnom, kojeg će prihvatiti ne samo buduće generacije unutar *Arts and Crafts* pokreta, nego i umjetnici *Art Nouveau* stila. Glasgowska škola umjetnosti bila je upoznata s principima kojima su se vodili engleski obrtnici i bili su im dosljedni, no njihove glavne inspiracije bile su keltska i japanska kultura, što je rezultiralo umjetničkom bliskošću s *Art Nouveau* stilom, koji se u Europi pojavljuje usporedno s djelovanjem Glasgowske škole. Ostavština *Arts and Crafts* pokreta vrlo je bogata, od arhitekture, dizajna interijera pa sve do predmeta primijenjene umjetnosti i slikarstva. Funkcionalizam, racionalnost i organičnost njihovog stila neki istraživači smatraju najavom modernističkog doba. Nadalje, *Arts and Crafts* bio je pokret koji je ne samo u Velikoj Britaniji, već i diljem svijeta, ostavio veliku zbirku umjetničkih djela koja svjedoče o povezanosti društvenih i umjetničkih okolnosti na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće.

9. Literatura

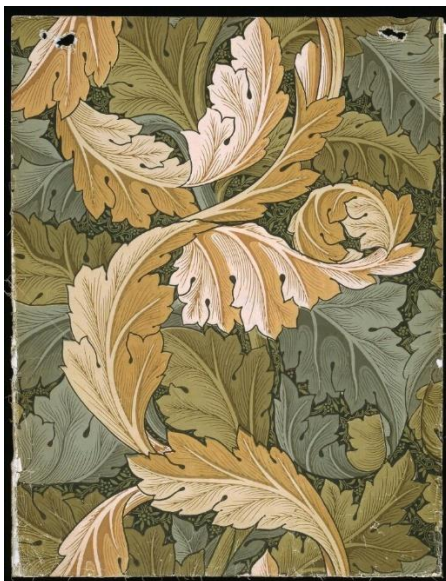
- L. ARTHUR, 2005. – Liz Arthur, *Textile Treasures at the Glasgow School of Art*, London, 2005.
- T. BARRINGER, M. ELLIS, V. OSBORNE, 2018. – Tom Barringer, Martin Ellis, Victoria Osborne, *Victorian Radicals – From the Pre – Raphaelites to the Arts & Crafts Movement*, New York, 2018.
- R. P. BLAKESLEY, 2006. – Rosalind Polly Blakesley, *The Arts and Crafts Movement*, New York, 2006.
- J. BURKEHAUSER, 1990. – Jude Burkehauser, *Glasgow Girls: Women in Art and Design 1880 – 1920*, Edinburgh, 1990.
- A. CALLEN, 1979. – Anthea Callen, *Women Artist of the Arts and Crafts Movement 1870 – 1914*, New York, 1979.
- E. CUMMING, W. KAPLAN, 1991. – Elizabeth Cumming – Wendy Kaplan, *The Arts and Crafts Movement*, London, 1991.
- P. DAVEY, 1980. – Peter Davey, *Architecture of the Arts and Crafts Movement*, London, 1980.
- S. F. EISENMAN i dr., 2011. – Stephen F. Eisenman i dr., *The Nineteenth Century Art: A Critical History*, London. 2011.
- A. ELLIS, 1999. – Anne Ellis, *The Hill House*, Edinburgh, 1999.
- W. KAPLAN, 2004. – Wendy Kaplan, *The Arts and Crafts Movement in Europe and America: Design for the Modern World 1880 – 1920*, Los Angeles, 2004.
- K. LIVINGSTONE, 2005. – Karen Livingstone, *Essential Arts and Crafts*, London, 2005.
- G. H. MARCUS, 2014. – George H. Marcus, *Total Design: Architecture and Interiors of Iconic Modern Houses*, New York, 2014.
- N. PEVSNER, 1949. – Nikolaus Pevsner, *Pioniri modernog oblikovanja*, New York, 1949.
- P. TODD, 2004. – Pamela Todd, *The Arts and Crafts Companion*, London, 2004.
- P. TODD, 2005. – Pamela Todd, *William Morris and the Arts and Crafts Home*, San Francisco, 2005.
- E. WILHIDE, 1991. – Elizabeth Wilhide, *William Morris: Decor and Design*, London, 1991.
- E. WILHIDE, 1995. – Elizabeth Wilhide, *The Mackintosh Style: Decor and Design*, San Francisco, 1995.

9.1. Internet izvori

<https://www.vam.ac.uk/> (pristup 10. 5. 2024.)

<https://www.nationalgalleries.org/> (pristup 10. 5. 2024.)

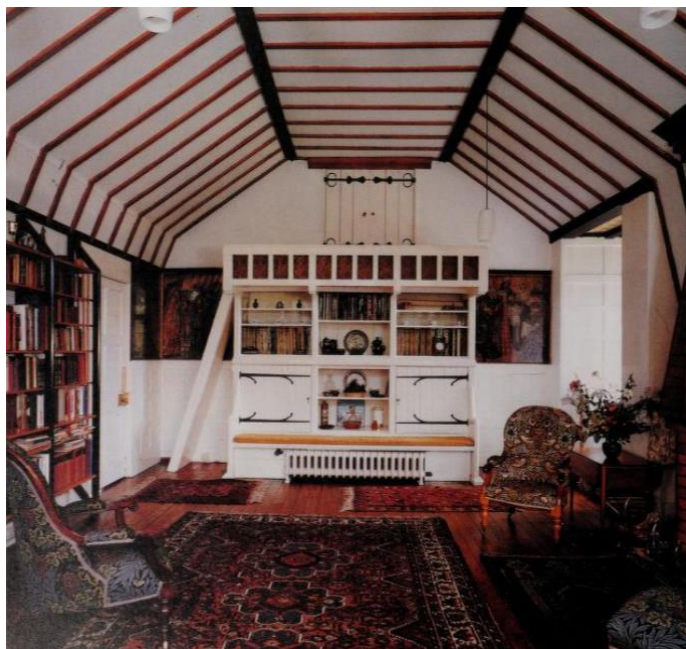
10. Likovni prilozi

Slika 1. William Morris, Tapeta s motivom akantusa, 1875. Viktorija & Albert muzej (izvor: <https://collections.vam.ac.uk/item/O78222/acanthus-wallpaper-morris-william/>, pristup 12.9.2024.)

Slika 2. Philip Webb, Vanjski izgled kuće *Red House*, Bexleyheath 1859. (izvor: E. WILHIDE, 1991., 46.)

Slika 3. Suradnja Morrisa, Webba i dr., Crtaća soba u kući *Red House*, Beaxleyheath, 1859. (izvor: R.P. BLAKESLEY, 2006., 36.)

Slika 4. Charles R. Mackintosh, Kuća *Hill House*, Helensburgh, Škotska, 1902. (izvor: G. H. MARCUS, 2014., 38.)

Slika 5. Mackintosh, Ulazni dio kuće *Hill House*, Helensburgh, Škotska, 1902. (izvor: G. H. MARCUS, 2014., 42.)

Slika 6. Morris, Marshall, Faulkner & Co., Vitraj s prikazom anđela u crkvi Sv. Petra i sv. Pavla, Cattistock, Dorset, 1882. (izvor: E. WILHIDE, 1991., 19.)

Slika 7. John P. Seddon, W. Morris, E. Burne - Jones i dr., Kabinet kralja Renea, 1861., Viktorija & Albert muzej (izvor: <https://collections.vam.ac.uk/item/O78937/king-ren%C3%A9s-honeymoon-cabinet-cabinet-seddon-john-pollard/>, pristup 13.9.2024.)

Slika 8. Morris & Co., Interijer tzv. Zelene blagovaone, South Kensington muzej (današnji Viktorija & Albert muzej), London 1866. (izvor: E. WILHIDE, 1991., 23.)

Slika 9. C. R. Mackintosh, Stolica od hrastovog drveta, Viktorija & Albert muzej, 1897. – 1990. (izvor: <https://collections.vam.ac.uk/item/O11281/chair-mackintosh-charles-rennie/>, pristup 13.9.2024.)

Slika 10. A. Macbeth i J. Newbery, *Let Glasgow Flourish* (prednja strana), Viktorija & Albert muzej, 1901. (izvor: <https://collections.vam.ac.uk/item/O298013/let-glasgow-flourish-banner-macbeth-ann/>, pristup 13.9.2024.)

Slika 11. A. Macbeth i J. Newbery, *Let Glasgow Flourish* (stražnja strana), Viktorija & Albert muzej, 1901. (izvor: <https://collections.vam.ac.uk/item/O298013/let-glasgow-flourish-banner-macbeth-ann/?carousel-image=2006AF1462>, pristup 13.9.2024.)

SUMMARY

Arts and Crafts Movement in Great Britain

The 19th century in Britain was a time of great social change brought on by the Industrial Revolution. While some celebrated it as the triumph of humanity, others highlighted the problems it caused such as unemployment and poor labour rights. Intellectuals such as J. Ruskin and A. Pugin emphasized the values of the past medieval society and in doing so, criticised the industrial society which was losing its humanity. Similar sentiments were shared by certain artists and craftsmen, who criticised the low-quality mass production of artworks. Encouraged by that, they founded different associations and organisations such as Morris & Co., The Century Art Guild, Glasgow School of Art, etc. They cultivated manual labour and sensibility towards local culture and local materials. Key figure of this movement called Arts and Crafts was a British painter, writer and designer William Morris. His work today is best known for wallpaper and textile items with motifs of stylized vegetation modelled on medieval art, which will later have impact on visual expressions of the new movement born at the end of the century and called Art Nouveau. Craftsmen and artists, who were part of the Arts and Crafts movement, were guided by the same ideas related to artistic production, but the movement never had a definite stylistic direction. It is important to highlight their new ideas on industrial production, urbanism, and the functionality of the home, which can be defined as the beginnings of the modernist trend in art history.

Keywords: Arts and Crafts movement, Great Britain, industrial revolution, crafts, William Morris, design, 19th century